

Ballonnen, zeelieden en spionnen

Afgelopen weken was er veel te doen over Chinese luchtballonnen boven de VS en andere landen. Bedoeld voor weermetingen, aldus Beijing. Spionage, zei Washington. Uiteindelijk haalde een Amerikaans jachtvliegtuig de ballon in het luchtruim van de VS neer.

De luchtballon is een beproefd militair hulpmiddel, blijkt uit diverse verhandelingen in de *Militaire Spectator*. In 1892 schreef 1e Luitenant-Ingenieur J.L.H. van Holk een uitgebreide bespreking van een boek over de Frans-Duitse Oorlog van 1870-1871.¹ Eind september 1870 werd de telegrafieverbinding tussen Parijs en de rest van het land verbroken, memoreert Van

Holk, want ‘de Pruisen hadden de kabel, die in der haast in Engeland aangekocht en in de eerste dagen van die maand gelegd was in de Seine tot verbinding van Parijs met de departementen, ontdekt en opgehaald om die ten eigen nutte aan te wenden.’ Hoewel in de periode daarna de telegraaf nog wel een rol speelde, moesten de Franse strijdkrachten in Parijs op zoek naar een communicatiealternatief.

De postduivendienst speelde hierbij een grote rol, in combinatie met luchtballonnen. Het hoofdkwartier van de telegrafie was door de oprukkende Duitse legers gedwongen verplaatst naar Tours. Vanuit Parijs waren postduiven met

Amerikaans marinepersoneel bergt de resten van de Chinese ballon die begin februari door een jachtvliegtuig is neergehaald

¹ J.L.H. van Holk, ‘Telegraphie en posterijen in den oorlog van 1870-1871’, *Militaire Spectator* 61 (1892) (11) 749-760.

AFBEELDING MUSEE CARNAVALET

Een ballon vertrekt vanuit Montmartre in Parijs naar Tours, tijdens de Frans-Duitse Oorlog van 1870

luchtballonnen in veiligheid gebracht om vanuit Tours hun werk te doen. Niet alleen duiven werden op deze manier buiten de stad uit gebracht: ‘Tegen midden November kwamen uit Parijs met den ballon “Niepce” de photograaf DAGRON en de ingenieur FEBNIQUE, met opdracht van de regeering te Clermont-Ferrand een photo-microscopischen dienst in te richten.’ En naast mensen volgden ook honden: ‘De ballon le général Faidherbe, den 13den Januari van Parijs vertrokken, daalde neder te Saint-Aoit (Gironde). Zij voerde met zich den Heer HUREL met 5 herdershonden, die bestemd waren om de Duitsche liniën door te trekken.’

Uiteindelijk was de ballonvaart van groot belang voor de Fransen, schrijft Van Holk: ‘Deze ballons voerden mede 164 personen, 381 postduiven, 5 honden, allerlei soorten van toestellen en werktuigen, dynamiet en een gewicht van 10.675 KG. aan dépêches.’ Naderhand is een overzicht opgesteld van alle ballonvluchten, waaruit opvallende feitjes naar voren kwamen: ‘Eigenaardig is dat het gouvernement de bemanning der luchtballons in hoofdzaak vond onder het personeel der marine, en merkwaardig is de conclusie van den directeur-generaal der telegraphie en posterijen omtrent

de bruikbaarheid van deze zeelieden. Van de 65 ballons werden 18 bestuurd door luchtvaarders van beroep; 17 door amateurs en 30 door zeelieden; van deze laatste zijn slechts een 2-tal ongelukkig geweest.’ Marinepersoneel was dus prima inzetbaar in de luchtvaart rond de Franse hoofdstad.

Wanneer het misging met een ballon was het de vraag op welke manier het oorlogsrecht van toepassing was: ‘Wanneer een luchtballon toevallig in handen viel van de Duitschers, was het in den beginne zeer de vraag of niet de luchtvaarders eenvoudig als spionnen beschouwd en als zoodanig onmiddellijk ter dood veroordeeld zouden worden.’ Wellicht speelde het hoge aantal zeelieden in ballonvluchten een rol bij de zienswijze van een professor op dit thema: ‘De Heer ORTOLAN beschouwt het verongelukken van een luchtballon als de schipbreuk in vijandelijk water. Hij meent, dat de verongelukten in de lucht niet anders behandeld behooren te worden als schipbreukelingen. Geen volk kan beweren op de zee eenig recht te bezitten van heerscher, wetgever of rechter ten opzichte van andere volken. Wel nu! is het niet evenzoo, en meer nog dan te water, in de lucht?’ ■